

ge love dog undtaget – til folkeafstemning for at få afprøvet tilslutningen hos vælgerne. Denne bestemmelse kom netop ind i grundloven i 1953 som en del af Venstres og De Konservatives pris for, at Landstinget kunne afskaffes.

Også bestemmelsen om, at ændringer (i praksis nedsættelse) af valgretsaldere skal prøves ved folkeafstemninger, har en bevarende funktion og kom ind i grundloven som et krav fra Venstre og De Konservative for at gå med til den nye grundlov. Bestemmelsen om valgretsaldere skulle forhindre, at valgretsaldere blev nedsat for hurtigt og for meget.

I alle tre tilfælde kræves der ud over et flertal af nejstemmer, at nejstemmerne udgør mindst 30 pct. af vælgerne, for at vedtagelse af loven skal kunne omgøres af vælgerne. Det afspejler, at det danske demokrati er et repræsentativt demokrati, og at der skal en betydelig modstand til at vælte en af Folketinget vedtaget lov.

Endelig skal grundlovsændringer bekræftes ved folkeafstemninger med en jattilslutning på mindst 40 pct. af vælgerne, hvilket betyder, at det er meget vanskeligt at ændre i grundloven. Kravet om folkeafstemning ved grundlovsændringer kom ind i grundloven i 1915. Men dengang krævedes der 45 pct. jastemmer. Ved grundlovsændringen i 1953 blev procenten nedsat til 40.

At både 45 pct. og 40 pct. er ganske høje procenter, viste både folkeafstemningen i 1939 og i 1953, hvor det henholdsvis ikke lykkedes og lige lykkedes at få grundloven ændret. I 1939 udgjorde jastemmerne 91,9 pct. af de afgivne stemmer. Men det var ikke tilstrækkeligt, fordi stemmedeltagelsen kun var på 48,9 pct., hvilket betød, at jastemmerne af samtlige stemmer kun lå på 44,8 pct., hvilket ikke var nok til ændringen.

I 1953 lykkedes det lige med nød og næppe at få grundlovsændringen igennem, idet 45,8 pct. af samtlige vælgere stemte ja. At det lykkedes i 1953, skyldtes, at stemmedeltagelsen var højere end i 1939, idet den lå på 59,1 pct., hvilket var nok til at få forslaget igennem, selv om jastemmerne af de afgivne stemmer kun var 78,8 pct., dvs. lavere end i 1939.

Da det i 1915 kom ind i grundloven, at grundlovsændringer krævede 45 pct. jastemmer af samtlige vælgere ved en folkeafstemning, var det Venstre, som ønskede en så høj procent, hvorved bestemmelsen blev en konservativ foranstaltning for at undgå for mange og for vidtgående grundlovsændringer i fremtiden.

Men uanset dette er det en rigtig demokratisk foranstaltning, at folket skal spørges ved så vidtgående ændringer, som grundlovsændringer er udtryk for.

Men man kan med rette sætte spørgsmålstegn ved, om kravet til japrocenten er rimelig. Naturligvis skal der ved en folkeafstemning være flertal. Men kunne flertallet nøjes med at være 35 pct. af samtlige vælgere?

Derimod kan folket (vælgerne), som vi bl.a. kender det fra Schweiz og amerikanske delstater, ikke kræve bestemte sager eller vedtagne lovforslag til folkeafstemning. Folket har med andre ord ikke initiativret.

Men tanken om, at folkeafstemninger skal bruges meget mere, og at folket evt. skulle have initiativret, er ikke ny i Danmark. I begyndelsen af århundredet var der både hos De Radikale og Socialdemokratiet forslag til at bruge folkeafstemninger meget mere aktivt.

Allerede i det første radikale partiprogram fra 1905 blev ønsket om folkeafstemninger rejst, og i 1909 var folkeafstemninger en del af det grundlovsforslag, som partiet fremsatte.

Socialdemokratiet havde også folkeafstemninger med i deres programmer fra 1910, 1915 og 1923, og i det grundlovsforslag, som Socialdemokratiet fremsatte i 1920, var folkets initiativret en central del. 50.000 vælgere skulle ifølge forslaget have mulighed for at forlange en folkeafstemning afholdt, og 100.000 vælgere kunne forlange en folkeafstemning om ét lovforslag, der var blevet forkastet af Rigsdagen, hvis mindst $\frac{1}{4}$ af Rigsdagen havde stemt for forslaget. Folkets initiativret skulle klart bruges som modvægt til et konservativt flertal i Rigsdagen.

Det er i øvrigt værd at bemærke, at der ikke i disse forslag var de senere begrænsninger i 1953-grundloven om, at der er forslag, der ikke kan komme til folkeafstemning, f.eks. skattelove.

Efterhånden som Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre vandt flertallet, først i Folketinget (1929) og siden i Landstinget (1936), svandt partiernes interesse for folkeafstemninger også. Til gengæld blev Venstre og Det konservative Folkeparti mere og mere interesseret i folkeafstemningsmuligheden som en beskyttelse for mindretallet i Folketinget (og oprindelig også i Landstinget).

Sådanne skiftende opfattelser af muligheden for folkeafstemninger afspejler og afslører, at et partis stillingtagen i nogle spørgsmål ikke så meget er bestemt af principper som af, hvad der gavner partiets interesser mest muligt.

Ud fra et ønske om at øge det folkelige engagement kunne det være værd at overveje en udvidelse af muligheden for anvendelse af folkeafstemninger. Dette uanset, at indførelse af større mulighed for folkeafstemninger ikke nødvendigvis altid vil føre til de poli-